

Muhu murde õpituba

16. juuni oli päev, kui ootasime kõiki Muhu murde huvilisi Hellamaa külakeskusesse. Külakeskuse saalis istus kell 11 maha 15 inimest. Mõni oli neist oma tarkust jagama tulnud, mõni tuli kange sooviga õppida ja mõni tegi kohe mõlemat.

Õpituba algas Linda Vapperi ettekandega, teda aitas Juta Peegel. Koos tegid nad meile selgeks, mis Muhu murret ikkagi teistest eristab. Tuli välja ka mõte, et õigesti antakse ikka keel kaasa emapiimaga. Edasi jätkas Muhu korrespondent Saarte Hääle juures Irena Tarvis, tema pajatas natuke oma tegemistest. Tema oli siis nii julge,

et tegi seda ikka korralikult murdes.

Jutud räägitud, asuti asja kallale. Tõlkisime ühe teksti Muhu murdest kirjakeelde, selleks olid meil abiks Muhu murde sõnastikud, mille on koostanud Linda Vapper. Mõni sõna oli ka nii keeruline, et pidime appi võtma internetis asuva Muhu murde sõnastiku, mis asub aadressil muhu.rehepapp.com/murre/. Seal asuvad siis sõnad ja väljendid, mis on eelkõige murdevõistluse töödest pärit. Irena koostatud tekst võttis isegi mõne väljendiga ka kohalikud muhulased pead murdma. Väga

põnev arutelu tekkis, kuidas üks sõna tähendab erinevates Muhu piirkondades erinevaid asju. Eks see sama ole Muhu murde juures ka üks keerulisemaid aspekte.

Kui tekst suure vaevaga tõlgitud sai, võtsime ette vanad Muhu laulud, et ikka õige häälduse kätte saaks. Tuli välja, et ka ühest laulust võib olla mitu erinevat versiooni. Et kui ühes laulikus on ühte moodi, siis teises laulikus võib olla teist ja kolmandas hoopis omamoodi. See tulevat sellest, et igas külas lauldigi omamoodi. Kuidagi saime ikka laulud lauldud ja proovisime koos seda murde-

teksti lugeda. No seda, kuidas see õnnestus, teavad ainult kohalviibinud.

Enne laialiminekut sai veel arutatud, kuidas üldse murret õpetada saab. Tulid ka mõned väga head ideed. Loodan, et need saavad tulevikus ellu rakendatud. Sellega seoses on mul laiale avalikkusele küsimus. Mida annaks teha, et Muhu murre ei hääbuks? Kõigil, kellel on mingi idee, võib mulle kirjutada

muhumuuseum@gmail.com

Liia Ots,

Muhu muuseumi
ürituste korraldaja

Suviste kokkusaamiste meeleolus

Paremal on ülesvõte Oina küla kokkutulekult, mis toimus jaanipäeval Tänavasuul.

Erakogu

Alumised pildid Koguva küla kokkutulekust saatis Ilmar Põldemaa. Tabatud on hetk ka Koguva lipu õnnistamisest.

170 kokkutulekul osaleja hulgas oli Schmuulide suguvõsa rahvast seitsmest riigist. Kokkutulekul osales ka president Arnold Rüütel abikaasa Ingridiga. Jaanireedel toimus vabaõhuseminar ja jaanilõke. Kokkutulekut korraldasid külaselts, sadam ja muuseum.

Muhu tööealiste võimekuse uuring

Algus lk 2.

Samuti on oodata järelkasvu noorimas vanusegrupis, kus vastava väljaõppe on saanud 20% vastanutest. Kokanduses ja kodunduses on omandanud muhulased erihariduse samas suurusjärgus raamatupidamisega, kuid täiendõpe on toitlustuse erialal olnud märksa aktiivsem. Kokandus moodustas 5% vastustest ja toiduhügieeni kursused 4%.

Muhu traditsiooniliste toodete valmistamiseks on omandanud vastava erialase hariduse 7% küsitlitud elanikkonnast (nahakunst, rõivaste modelleerimine, tiseritöö). Väljaõppe on saanud eeskätt vanim vanusegrupp. Vaatamata käsitöö populaarsusele jääb kokkuvõttes materjali- ja tekstiilitöötuse tegevusvaldkond üldjärgestuses keskmiste juurde. Veelgi väiksemad näitajad leiab ehitusest, mis on samas Muhu valla tähtsaimad sektoreid. Kuigi üldprotsent on 6,9, siis otseselt ehituse erialal on hariduse omandanud vaid 5,2% küsitlitud elanikest. Neist enamus on vanusegrupis 51+ eluaastat, kus nii ehituse kui puutööga olid tegelenud vähemalt 17% inimestest. Kõigist tööealistest olid nii ehituse kui raskesõidukite juhtimise täiendkoolitused läbinud 2%. Samas suurusjärgus oli koolitatud inimesi ka tööhutuses. Kõige

tõsisemalt suhtusid tööhutusse nooremad elanikud (8%). Küsitluse järgi avaldasid tervisele kahjulikku mõju eelkõige sunnitud tööasend, raskuste tõstmise, tuuletõmme, müra, vibratsioon, stress ja (puudu)tolm. Ehituse valdkonnaga samal positsioonil või isegi suurema arvuga haritlased on mere- ja kalatööstuse töötajad, kellest ligikaudu pooled on laevajuhid ja pooled madrused. Merenduses läbis täiendkoolitusi 7% muhulasi. Neist suure osa moodustasid väikelaevajuhimise kursused. Vanusegrupis kuni 30 aastat märkis töökogemust merenduses 20%. Keskmistes vanusegruppides oli töötanud merenduses või kalanduses kokku üle 30% vastanutest. Üle 51-aastased rõhutasid pigem kalatöötlemise praktikat (9%).

Haridustee valikul on kümnendal kohal majandusinimesed. Nende valdkonda esindavad nii turismi-ettevõtjad, majandusteadlased kui ka maaettevõtuse asjatundjad. Ettevõtlusega seotud täiendkoolitustel oli käinud 5% muhulastest. Seda arvu täiendas majanduskoolitus 2%-ga. Turismis oli töökogemus kuni 30-aastaste seas ligikaudu 20%-l vastanutest. Lisaks nimetas 12% projekti-juhtimise kogemust ja 8% turundustööd.

Üheteistkümnendale positsioonile jäävad vähem populaarsed erialad, moodustades 6,9% tööealistest vastanutest. Siin leidub näiteks kõrgharidusega muhulasi õigusteadustes, arhitektuuris, meditsiinis ja sotsiaaltöös. Peamine vanusegrupp on 31-40 aastat (25%), kellest kolmveerand on läbinud ka täiendkoolitusi.

Käesoleva uuringu põhjal võib järeldada, et muhulaste oskusteavet mitmes populaarses tegevusvaldkonnas, näiteks käsitöö ja ehitus, toetavad erialaste koolide asemel pigem esivanematelt päritud traditsioonid. Muhulaste töö kvaliteet on kindlasti kõrgelt hinnatud. Tootmissektori teadmised on eelkõige tagasihoidlikud tööhutuses ja turunduses, seda eriti keskealiste ja vanemate muhulaste seas. Tugevat haridusliku baasi võib aga märgata põllumajanduses. Vaatamata vähestele ettevõtlusele, leidub sektoris endiselt noort koolitatud tööjõudu. Märksa keerulisem on seis kalandusega, kus tühja mere tõttu ei paku nooremaelastele vastavad tootmistehnoloogiad enam huvi. Ka akadeemilistel õppesuundadel on väljaspool kooli ja lasteaeda vähe pakkumisi eneseteostuseks. Keskealiste seas on pedagooge vähemalt kaks korda rohkem kui noorte vanusegrupis. Endiselt jäävad ellu meremehed, klienditeenindajad ja turismi-

asjalised, kuid tõstma peaks muhulaste võõrkeeleoskuse taset. Keeleõppe täiendkursustel oli osalenud vaid 3% vastanutest. Muhu tööealistest valdab vene keelt 55% ja inglise keelt 51%. Soome keelt kõneleb 13% ja muid keeli 11%. Turismis tekitavad muret ka muhulaste nõrgad teadmised ettevõtlusest ning vähesed tööealised omavad kokkupuudet Euroopa Liidu toetusmeetmete ja nende rakendamisega.

Küsitluse läbiviimise hetkel oli vastajate hulgas aktiivseid töötajaid 16%. Ligikaudu pooled muhulased (51,9%) leiavad siiski tööd kodukohas. Saare maakonna piires käib töö 16% ja maakonnast väljaspool 12,2% küsitletutest. Samas töötab 36% noortest vanuses kuni 30 aastat väljaspool kodusaart. Muhu vallas äraelamiseks oli keskmiseks minimaalseks sissetuleku sooviks summa 9000 krooni kuus (575 eurot). Väiksemad ootused olid 31-40-aastastel (min. ~7 800 krooni kuus) ja suuremad soovid 41-50-aastastel (min. ~10 300 krooni kuus).

Muhu tööealiste seas läbi viidud uurimustöö kohta saab lisateavet Muhu vallavalitsusest.

Mihkel Jürisson,
arendusnõunik

Kahe väina vahel

Olin järjekordselt sunnitud ära viskama sadu eestikeelseid raamatuid, enamikus pagulaskirjandust. Mulle jäi pihku ORTO III romaanivõislusel 1956 II auhinna kroonitud romaan "Kahe väina vahel", autor Raissa Kõvamees-Kesküla, kes sündis ja elas Muhus Piiri külas. Juba noorena tegi ta kaastööd Meie Maale, kogus vanu jutte ja laule, leht avaldas tema joonealuseid, üksikuid luuletusi ja nn kroonise romaani "Kolmnurk". Pagulaseks saades 1944 oli tal küllalt ainet, et kirjutada üks korralik muhukeelne romaan. Paljudele muhulastele on see teos kindlasti teada, kuigi selle ilmumisest Torontos on möödunud 56 aastat.

Leidsin selle raamatu kaante vahelt koltunud kirja minu isalt Viiraküla Peedu Sassilt (kes on 34

a tagasi surnud). Ta kirjutab niimoodi: "Seda raamatut ei hakka ma arvustama kirjandusliku väärtuse seisukohalt, seda teevad kutse- ja arvustajad. Ütlen aga siin oma arvamise, mis on, et see raamat on rikastanud meid Muhu saare rahva kommete, tõekspidamiste ja kõigega, mille sarnast eesti keeles enne pole keegi kirja pannud. Tüüpiline on muhu naise "suur ema" kuju... Ta on hommikul esimene ja õhtul viimane, kes veel ustest käib ja talitab. Oskuslikult juhib ta suurt peret, mis seisab koos kahe venna naistest ja nende lastest. Sääb on tüüpilisi muhu iludusi, nagu tüdruk, kel olid vasekarva pärssis juuksed, mis hoidsid kohevile nagu hauduja kana suled. Tore pilt on võrgutüdrukute minek ilussaarde. Paat, sõnutud kahekümnenelja val-

ges käises käe poolt. Sõudjate palged on punaroosad, kaugel kostab valgete luikede kisa.

Peategelase Riste elutee on nii põnev, peab lugema, mist tasta saab. Terves romaanis ei esine kordagi sõna "armastus". Seda sõna ei tarvitata – seal on kogu aeg: kas poiss peab tüdrukust või tüdruk poisist m i d a g i, või ei. Mõnda peetakse enamaks kui teist. Ja kui sageli juhtub, et ei saada seda, keda oleks tahtnud, elatakse teisega. Naistel on laste karjad, kelle eest hoolitseda. Neil pole aega mõelda oma õnnele."

Isa on need read ilmselt kirjutanud iseendale, arvatavasti hellas mälestuses noorpõlvest Muhus, kus raamatu olustik ja kohad meenuvad ning kõik talle teada. Teine huvitav seik on, et isa on

võtnud käsile, ning hakanud autori muhu keelt terve raamatu ulatuses parandama. Paljud parandused on muidugi korduvad. Kõigepealt võtab ta ära h-tähe sõna algustes, hakan pro akan, haige pro aige jne. Asendab e-a-ga nagu vanem pro vanam. Edasi - ma võin pro ma või, - keda ma täna nägin pro kedast ma täna nägi, - ma tahan reakida pro taha riaki, - tütar pro tüdar, - tõstaksin, suudaksin pro tõstaksi, suudaksi, - hommikul pro omingu, - jäi pro jähi, - lähe pro lähä, - viige mujale, see jääb mole, pro viige mõjale, see jääb muole.

Mulle paistab, et isa parandused muhu murraku seisukohalt on õiged. Oleks huvitav näidata korrektuuri kellelegi muhu keele asjatundjale.

Enno Klaar, suvemuhulane

Meenutused Liiva külast 1960. aastatel

Moantie. Üldpilt külast. Poed ja meierei. Jõujoam elektri andmiseks.

Ruusatie läks külade vahelt läbi, Hellamaa poe eest ja kiriku juurest Soonda küla vahelt läbi. Munakivi sillutiskid veel näha, Raagi mäna alt läbi, Raunmäe müüri jaarest kenaste ambulansi ette. Sialt jälle kiriku ja paerguse Aki kõrtsi eest, Viira küla vahelt läbi Piiri alla. Viira küläse minnes koa natukse muna-kivi tied näha.

Seda sirged asvaltied akati kuskil 1964-65 tegema. Suured piisoni-isekallutajad vädasid kive ja ruusa. Ah, et mis piisonid? Nende autude kapotikülje pial olli valge piisoni märk.

1959. voasta maja paprite pial oo sõuke kiri: Kingisessa rajooni „Kalevi“ kolhoosi Liiva keskasula. Ju siis akati neid majakrunte välja mõetma. Kõik nee inimesed, kis siia üle Muhu kokku tullid, ollid nuored 30-rinkis abielurahvas. Mo tiada oo Liival veel üksainus püsielanik. Proua Aino Äkke.

Meierei, üks poodi, Raunmäe, ambulants, üle tie Kase maja, apteek, selle taga Liiva algkool, kirik ja Aki maja.

Paerguse poe ja postkonturi kohtas põle piale kõrge rohu midagid oln. Tihe sireliekk ja kuused tie jaares. Bussi oodati koa muidu tie jaares, posti all, suur A-täht näitas, et sial buss seesab.

Raunmäe ja ambulansi aid olli õunapuid, kirs- ja kreegiovõsa puhta täis. Kiviäid tie jaares ja kõrged kuused, oksad üsna moani.

Paerguse uhke kalakohviku majas müüdi toidukaupa. Madal maja, vist tumepunaseks värvitud, akende ees ollid luugid, nee pandi siis koa kinni, kui ukсед lukku keerti. Pisike tuulekoda ja aknad koa sedamoodi, kut siis olli. Aknaaegud ollid muidugid pisemad. Poeruum ise olli pikergune, kulun ja leti jaarest lohkus laudpõrandaga. Ümber ruumi kõrge lett ja seenapial riulid. Müüjad seisid kogusea püstijalu ja muudkut lassid leti taga rinki. Ise soa ju kaupä käte vahel voadata ja valida.

Ma mäleta lapsena seda aega, kui poes ollid kaupmesteks Kolk, Olga ja Ivan. Olga olli sõuke armsa moega alli piaga murumuna. Ivan suurt kõrget kasvu, aega küll olemisega mies. Siis olli viel sial tüöl Kolk, Alma, pärastpoole ka Tamm, Arved ja Naadi ja Nõu, Ilmi.

Mis sial poes siis olli?

Kohe paramat kätt akna all letipial olli klaasist kuppel. Sial all pisikste taldrikute pial vekid välja pandud. Paberist innasildid juures.

Irmus ollid vekid ollid „Rukkilill“, „Oravake“, „Punane Moon“. Nee maksid üle kuie rubla. Aga

„Vaskratsanik“ üle 7 rubla. See viimane olli õbepapri sihes ja konjak olle täidiseks oln, neid es jäksa keegid vist osta. Kommid ise ollid sõukse kujuga, nagu pudel oleks pikuti lõhki lõigat.

Nee innad muidugid enne 1961. voasta rahareformi.

Igasuguse kujuga martsipani olli koa vahest. Shokolaaditahvleid, vahvleid ja küpsiseid.

Vanamad inimesed ostsid vevhervmensivekki, nee ollid rohekad karva ja koa kaalukaup. Müüja keeris paberist tuutu valmis ja sõnna kaaluti. Üldse olli lahtist kaupä palju.

Arilik vormileib ja sepik, sai. Leib lapiti vahest otse leti piale. Ükskord tulli pahandust koa. Poed ollid ühtepuhku inimesi täis, sabas seismine olli kõigil selge. Sõuke komme olli, et ega õhuvahet teese inimese vahele es jäeta, eidekesed mutsisid tugevaste üksteese vastu, et keegid armparaku vahele ep soaks. Neh, see pahandus...

Eks üks mammi muudkut murdis levaotstest tükke ja pistis muudkut suhu. Ise üteln, et ma võta natukse põlast, süda koa vesine, omingu põle aega süia oln.

Jalanõusid olli koa riulid, toasusse, kalosse ja kummikuid. Ikka moainimese tarbeks. Kalosse olli kahte sorti, lubjaviltide jaoks ja muidu jalgapanekuks. Nee kummikud ollid irmlaia siarega ja musta värvi. Neid naisi olli ikka vähe, kellel nii jämed siared ollid, et soapad tuubil täis said. Suurem jagu ikka nõnna, et siared nagu kõrkjad, pane siis sõuksed lohverdised jalga.

Aga ma ole oma silmaga tsehhi botikuid koa näin. Meie Abruha kirjanikuärä kirjutas oma mere-taguses asjas, kuidas neid botikuid linna kaubamajas müüdi. Liiva poodis ollid koa; naised, kis seda-aegu piale juhtusid, ollid nõnna-samma ulluks minemas. Ikka kaugemal olijad kisasid, et mis numbrime oo ja võta moole koa.

Botikud ise, niipalju kut voastate takka mäleta, ollid elealli karva, kitsa siarega, kontsa koa natukse all ja küljepialt kõisid kahe trukiga kinni. 22 rupla maksid.

Noh, viel müüdi sitsiriidet, marlet, vahest vastikult aisvat lauavaksitud, mänguasju, sukki, sokke, pesu ja vasakut kätt akna all muud pisikest nipet-näpet: kammid, prossid, juusseoidjad, lõhnaõli. Ikka paksu loasi all.

Piimakaupa, igasuguseid vee-pudeleid ega moosisid es ole. Igaihel olli kodu lehm ja moosid keedeti kõik kodu ise valmis. Külmpappe es ole ju koa.

Üle Suuremõisa tie, teises poodis müüdi igasugust rauakaupa. Seda üiti Tarvise poeks. Sial ollid lehmadekövetusketid, lüpsikud, ämbrid, naelad, vikatid ja sõuksed asjad. Äkke, Asta toimetas sial.

Neh ja siis meierei oma kõrge korstnaga.

Neid inimesi oo ju viel elus, kis sial tüöd tegid, map tia, kuidas neid piaks eastlema, mõtle kui uvitavaid seiku ja elu-olu sialt välja kooruks. Miks nad ometi ep kirjuta?

Omadaegu olli meiereis ju irmus palju inimesi ametis. Ja kui ead juustu Targem, Asta juhtimise all tehti! Sõuke tahe, aukudega ja suussulav kollane juust olli. All keldris riulite pial ollid juustukerad. Ega nad päris ümmargused ega lapikud es ole. Pehmed lõngatoidid poodis oo paergus sõukse tassongi.

Mäleta viel obuseid lasipuu külges, piimanõud vankritel või regedel. Koloosiaegad ollid külades kohe piimamehed, kis nõud omingu meiereise töid. Mihkli Artur (Saarväli) olli tõesti Lepikult. Piimaautud tullid pirekse iljem. Pärtel, Josif (Joosep) olli autujuhiiks ja iljem Auväär, Jaan, Oidekivi, Heimar.

Vaher, Alma olli juhatajaks, Kõrv, Evald ja Vaike, Saaremäel, Hilda ja Valt, Raim, Selma, Äkke, Aino ja ta isa Alt, Mihkel, irmus tubli mies, teese käe sõrmede asemel olli kõnt ainult, aga tegi kõik tüöd ää, rohkem kut mõni teene mies oma kahe terve kääga.

Siis viel Prii, Shura, Väärtnõu (Vokk), Gerda, Pae, Hilvi, Raunmägi, Milda olli raamatupidaja; Kollo, Linda, Sooäär, Kalju ja kindlasti viel inimesi.

Meierei teese korra pial ollid pisiksed korterid. Kõrve ja Pärtli abielurahvas elasid koa sial niikaua, kut Liivale oma elamised valmis said. Öhtuti mängiti koridoris karonat, vahest pill mängis, nuored inimesed koos, naeru ja kilkamist kõik kohad täis.

Meierei seenapial ollid ühtepuhku koa pisiksed ümmargused kurnalapid ülal. Tehti piima puhtuseproovi.

Oh taevane arm, mõni lapp oleks nagu enne virsarennist läbi kõin, eenakõrred koa pial. Ega seda piima vastu es võeta. Igal toojal olli oma number piimanõu pial ja piimaroamat, kus ta piimakilod üles märgiti. Lõssi ehk läbiaetud piima anti tagasi. Seda kodu jälle sigadele ette.

Vahest müüdi jõusõõta koa, aga „lehmaleiba“ ehk 12-kopikast vormileiba osteti kottide viisi. Jah,

selle jõusõõda ostmisega olli oma-ette ooper. Toidupoe taga ollid miskid lauberikud, sialt müüdi. Omingu akkas rall pihta. Külad ollid inimesi täis. Kaugemalt tuldi obustega, lisemalt inimesed katsusid jalgrattaroami vahel oma kotimukku koju tarida. Igavene sebumine, juttuvada ja obuste norsutamine kõis. Voastaid iljem üks Liiva küla muhe mies riakis, kuidas ta koa kottu soadeti jõusõõta tuoma. Alguse jutt olli oogne ja lõbus, aga lõpp vaos vaikseks ja es taha nagu riaki. Sial oln teisi mehi ikka viel, sõuke mõnus punt. Voadan seda naeste kädinad ja rübelemist ja mõteln, et võtavad poest mõne „peedi“. Pärast, kui suur tung mõõdas, lahem osta.

Tehtudkid nõnna. Otsin kaugemal kena paiga, istun lasiperseli maha ja seda „juttu jätkus kauemaks“, nagu müid öötse.

Ei ühtid, kui siis mehed ükskord märkasid, et kaugemal poe juures na vaikke koa päike koa tüki madalamalt paistab, aan jalad kõhu alt välja, asja kaema. Kus sa änam! Laouksed ammu kinni, paljast varblased säutsuvad mahapudenen raasude kallal. Mehed kirun küll ja eint ette, et ühel oleks ikka pidan silmad kiiretaga olema, aga näe, es ole.

Sial kohtas, kus Kiisa mehed paergu autusid praavitavad, olli Liiva majade tarbeks elektrijõujoam. Vanapoe (Veskis) Ilmar olli sial tüöl.

Me ollime Ilmari tütre Liisiga ühealised ja kui Liisi kõis isale lõunat viimas, ollin koa vahest seltsis. Ega tüdriklaps es oska seda massinad paramiin voadata, aga irmus kõrge ja suur olli küll. Mürin olli nii tugev, et moapind otse värises jalge all. Riakida es soa sial üldse mitte, katsusime, et jälle õue sai. Omingust kelluaega map mäleta, millal valgust akati andma, vist kaheksast, aga õhta üheteistmeni olli küll. Kolmveerand üksteist vilgutati kolm korda tuledega, anti märku, et viel siva jõudis teki alla pugeada, kis es taha pimedas sõtketsiga aada.

Eks see va petroolilamp olli küll ühtepuhku lisipiiris. Vahest olli tuli küll poole õõni, nõnna pühade aegus, mehed mängsid sial koarte, ega nad koa pimes es taha olla. Narvast akati vähemalt Liivale pidevad elektrit andma 1. septembril 1966. Ah, et kus ma seda nii täpselt tia. Ma pidasi lapsena päevikut, sial olli see üles tähendat. Nõnna. Aitab küll seda korda.

Margareta Kolk

Murdevõistlus 2012, 2. koht

Vanu pilta Muhust

Kas keegi tunneb ära, kes on vankrites ja ka vankri ees?

Eda Maripuu, Muhu Muuseum

Suvisel ajal rakendati vankri ette mitmesuguseid sarvilisi.

Mõistatusi

Kus on kurjajuure kodu?
Tütar tiine, ema aher, elav
surnu reite vahel?

Tere teile, tere meile, tere igale
perele?

Kus on vesi kõige kallim?
Neli hobust tallis, viies käib
ümber talli?

Suka sees, kinda ees, kirikus,
kõrtsis kõige ees?

Titt nutab tirilamäel, kümme
meest kiigutamas?

Harakas aitas, häänd väljas?
Lihunik vaatab rätsepa
aknast?

Mees läheb metsa, naine naba
pidi selgas?

Mees läheb metsa, soolekimp
selgas?

Ülespidi kipub, alaspidi
ripub?

Kes läheb metsa, müta-
mäta?

Kes läheb sohu, silka-solka?
Neitsi seisab mäel, neli põlle
ees?

Mitu hernel läheb toopi?
Millel on kolm jalga?

Aja harud laiali, pane karune
vahele?

Mitu tähte taevasõelas?
Mitu kanti veskivõlv?

Mitu naela hobuse raudas?
Laud maas, renn laulab?

Millega õsuti vanasti vilja?

Vastused: /suus: keel / vokk /
tee / apteegis / vardad / K / pill /
võti / auk / lähker / kõis / pähis,
pähkel / karu / koer / tuulik /
mitte ühtki, kui ei pane / vokk /
hobune / seitse / kaheksat / kuus
/ siga toidab põrsaid /sirbiga

Vanaisa antud mõistatusi
saatnud **L. Ligi** Orissaarest

Vares ja rebane Lõetsa nõmmes

Selle jähimehe jutu reakis muole
ühekorra Lõetsa Nõmme Leo.
Ta makab nüüd kümnekond
oastad juba Hellamaa männiku
all.

Ühe omingu rentsles Püssina
panga taga Lõetsa nõmmes
ühna rooabakas rebane. Sie
vahtis, pea kenus, Püssina
kohe. Eemamal kadaga põesa
otsas kossutas kotris sulgis
vares. Sellel nalgerdas ilmata-
lune levakuoruke alatsi noka
vahel, misega roblati ja õõritati.

Sie imur rebane olli tuitu
piigutet, tõtta kibidlesid nee-
letsed toidusse piale ja ta äris
kuorukest mekki. Ta kuterdas
lisemale, kui vares asutas põlast
võtma.

Uonuke rebane olli tojavite,
aga ikka kange läristi. Ta kukkus
uusis lindu meelitlema ja ülen-
dama, et sie oo sii nõmmes
kõikse etem laulik. Seaninal tulle
varsi pulmad ja sõnna tahetade
ädaste tüdrikume ja poissa
mourama ning kulutama. Nüüd-
sel aal tihasse valdas papprime,
kui ää kuuldasse ja leidasse, et
jeal koa kuskile aitab. Rebane
ise olle toane Paistus kanade aa
taga kukutan, kui vallavanam olli
loabutan, kuidas nie asjad kõo-
vad. Rebane keksis, et selle
taudi ta oo vilun ja võib varesse
koa üle kuulata.

Sie epu vares olli kuolitud ja
ubis kuoruke tiiva alla ning

kiasas roaksuma, et Lõetsa
nõmm lõkatas. Nüüd jähi rebane
pindu, aga viimaks kohmas
ometegid, et sie kiisikas ruogas
oo koa ennast kavalaks õpen.
Luuriija luom ise kikerdas eetsi
üle kivisaa jala, es voogatangid.
Ta kudrutas varesse kannul, et
mõlk oo taal küll kena, aga kuidas
kõndun linnu teris Seaninale
minna kinnitab. Näedaku, kas ta
jõksab koa lenda. Kui rinte alla
lüeb lemm, siis oo luna poati
taris.

Vares tohutles, et lennab ise
– nüüd põle änam repsnikka koa
sii randas mitte. Ta rabas uieste
kuoruke nokka ja ehtisgid
lendma. Aga sie pietus olli reba-
sele kaelkaoti ja ta kähvas, et
ruogas jäunab sii, aga naene
jõlgutab Pädaste mõisas välja-
moa miestega.

Nüüd uilas vares korra: Kis-
se? Misse? Ta ürgas ilmatu
üiguga vireste Pädaste puole,
aga kuoruke lupsas maha.
Rebane niuhkas ahinal suurus-
se ja sai parasa kannatise. Ta
ruuiutas ennast, kieris kudevite,
et kannuskõre olli nähe. Siis lün-
tis ta masu Seare laurite puole,
kuas käprude pial nuokis padi-
kond parta.

Lõetsa Rihva agariku pihelga
otsas odus kiitsakas ja kädistas
nukkis luomdele:

Neh, kui naene semmib Pä-
dastes Nuudi poisi manul välja-

moalastega, siis ää kentsig –
võid levakannikast ilma jääja.

Heino Rääim, murdevõistlus
2012: parima tõlketöö preemia.

Jutu aluseks on rahvajutt
“Vares ja rebane” kogumikust
“Üks jahimees läks metsa.
Valimik rahvajutte jahist ja
vetsloomadest”, koost. Mall
Proodel, Tallinn: Eesti Raamat
1969, lk 123-124.

Pisike sõnaraamat:

rentslema	vaeva nägema
kenus	püsti, õieli
nalgerdama	tilpnema
roplama	rabama, vehkima
tuitu	täiesti, täitsa
piigutama	näljutama
ärüma	ihaldama
uonuke	vilets, kõhn
tojavite	hooti, tujukas
uusis	ametis, tegevuses
kulatama	lõbutsema
toane	äsja
loabutama	juttu ajama, vestma
pendu	hädasse
kõnduma	viletsaks jääma
luna	laenuks
repsnik	rannavalvur
pietus	takistus
kaelkaoti	vastumeelt
jäunama	rumalusi tegema, lollitama
kannatis	eine
kannuskõre	karvapiire
kudevite	nurgeti
käbrud	madalikud
oduma	ootama, varitsema
nukkis	tülis
üiguga	kisaga
ruogas	vareslane, ronk